

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

19. září 2019*

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitelů – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Článek 3 odst. 1 a 3 – Příloha směrnice 93/13/EHS – Bod 1 písm. m) a q) – Úvěrová smlouva – Notářský zápis – Vyznačení doložky vykonatelnosti notářem – Obrácení důkazního břemene – Článek 5 odst. 1 – Sepsání jasným a srozumitelným jazykem“

Ve věci C-34/18,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Fővárosi Ítéltábla (odvolací soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) ze dne 9. ledna 2018, došlým Soudnímu dvoru dne 18. ledna 2018, v řízení

Ottília Lovasné Tóth

proti

ERSTE Bank Hungary Zrt.,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení A. Prechal (zpravodajka), předsedkyně senátu, F. Biltgen, J. Malenovský, C. G. Fernlund a L. S. Rossi, soudci,

generální advokát: G. Hogan,

vedoucí soudní kanceláře: R. Șereș, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 23. ledna 2019,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za O. Lovasné Tóth G. Némethim, ügyvéd,
- za ERSTE Bank Hungary Zrt. T. Kendem a P. Sonnevendem, ügyvédek,
- za rakouskou vládu M. Z. Fehérem, jako zmocněncem,
- za Evropskou komisi N. Ruiz Garcíou a A. Tokárem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 21. března 2019,

vydává tento

* Jednací jazyk: maďarština.

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 3 a 5 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 228, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26), jakož i bodu 1 písm. m) a q) přílohy této směrnice.
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Ottílií Lovasné Tóth (dále jen „dlužnice“) a ERSTE Bank Hungary Zrt. (dále jen „banka“) v otázce návrhu na určení, že smluvní ujednání obsažené ve smlouvě o hypotečním úvěru v cizí měně má údajně zneužívající povahu.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Pátý bod odůvodnění směrnice 93/13 uvádí:

„vzhledem k tomu, že obecně vzato, spotřebitelé v jednom státě neznají právní předpisy, které v jiných členských státech platí pro smlouvy o prodeji zboží nebo o poskytování služeb; že tato neznalost je může odradit od přímého objednávání zboží nebo služeb v jiném členském státě“;

- 4 Článek 3 odst. 1 této směrnice stanoví:

„Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

- 5 Článek 3 odst. 3 směrnice odkazuje na přílohu této směrnice, která obsahuje „informativní a nevyčerpávající seznam ujednání, která mohou být považována za zneužívající“.

- 6 Článek 5 první věta téže směrnice stanoví:

„V případě smluv, v nichž jsou všechna nebo některá ujednání nabízená spotřebiteli předložena písemně, musí být tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

- 7 Článek 8 směrnice 93/13 zní takto:

„Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.“

- 8 Bod 1 přílohy této směrnice zní následovně:

„Ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je:

[...]

m) poskytnout prodávajícímu právo určovat, zda dodané zboží nebo poskytnutá služba je v souladu se smlouvou, nebo výlučné právo vykládat kterékoli smluvní ujednání;

[...]

- q) vyloučit nebo omezit právo spotřebitele podat žalobu nebo použít jiný právní prostředek nápravy, zejména požadovat na spotřebiteli, aby předkládal spory výlučně rozhodčímu soudu, na který se nevztahují ustanovení právních předpisů, nebo bránit uplatnění tohoto práva, nepřiměřeně omezit důkazní prostředky, které má spotřebitel k dispozici, nebo uložit spotřebiteli důkazní břemeno, které by podle použitelného práva měla nést druhá smluvní strana.“

Maďarské právo

Občanský zákoník

- 9 Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (zákon č. IV z roku 1959, občanský zákoník), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „občanský zákoník“), v článku 205/A stanoví:

„1. Smluvní ujednání se považuje za všeobecnou smluvní podmínku, je-li vymezeno jednou ze smluvních stran předem, jednostranně a s cílem uzavřít více smluv, bez účasti druhé smluvní strany a bez individuálního jednání mezi smluvními stranami.

[...]

3. Pro označení za všeobecnou smluvní podmínku nejsou relevantní rozsah, forma či formulace podmínek, ani skutečnost, že jsou sepsány ve smluvním dokumentu nebo v odděleném dokumentu.“

- 10 Článek 209 občanského zákoníku stanoví:

„1. Všeobecná smluvní podmínka nebo ujednání spotřebitelské smlouvy, které nebylo sjednáno individuálně, je zneužívající v případě, že v rozporu s požadavky dobré víry a spravedlnosti určuje práva a povinnosti smluvních stran, které vyplývají ze smlouvy, jednostranně a neodůvodněně způsobem, který znevýhodňuje smluvní stranu, která dotyčné smluvní ujednání nesjednala.

2. Za účelem určení zneužívající povahy ujednání je třeba zkoumat všechny okolnosti existující v době uzavírání smlouvy, které vedly k jejímu uzavření, jakož i povahu sjednané služby a vztah mezi předmětným ujednáním a ostatními ujednáními smlouvy nebo jinými smlouvami.

3. Zvláštním právním předpisem lze vymezit ujednání spotřebitelských smluv, která jsou zneužívající nebo která je třeba považovat za zneužívající, není-li prokázán opak.“

- 11 Článek 209/A občanského zákoníku stanoví:

„1. Poškozená smluvní strana může napadnout zneužívající ujednání vložené do smlouvy jako všeobecná smluvní podmínka.

2. Zneužívající ujednání vložená do spotřebitelských smluv jako všeobecné smluvní podmínky nebo která prodávající nebo poskytovatel sepsal jednostranně, předem a bez individuálního sjednání, jsou neplatná. Neplatnosti se lze dovolávat pouze ve prospěch spotřebitele.“

- 12 Článek 242 občanského zákoníku stanoví:

„1. Uznáním dluhu se nemění právní titul dluhu; důkaz, že dluh zanikl, že se jej nelze dovolávat před soudy nebo že smlouva je neplatná, musí předložit ten, kdo dluh uznal.

2. Uznání dluhu se činí písemným prohlášením určeným druhé smluvní straně.“

13 Článek 523 občanského zákoníku stanoví:

„1. Na základě úvěrové smlouvy se úvěrová instituce nebo jiný věřitel zavazuje dát dlužníkovi k dispozici sjednanou částku a dlužník se zavazuje vrátit uvedenou částku v souladu se smlouvou.

2. Jestliže je věřitelem úvěrová instituce, je dlužník povinen platit úrok (bankovní úvěr), nestanoví-li právní předpis jinak.“

14 Podle článku 688 občanského zákoníku se tímto ustanovením mimo jiné provádí směrnice 93/13 do maďarského práva.

Vládní nařízení

15 Fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5. Kormányrendelet [vládní nařízení č. 18/1999 (II. 5.) o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, ve znění použitelném na spor ve věci v původním řízení (dále jen „vládní nařízení“), stanoví v čl. 1 odst. 1, že za zneužívající se považuje zejména ujednání, jež:

„[...]

b) právo určovat, zda je plnění smlouvy v souladu s jejími ujednáními, dávají výlučně straně, která uzavřela smlouvu se spotřebitelem;

[...]

i) vylučují nebo omezují možnosti, které má spotřebitel k uplatnění svých práv, vyplývajících z právních předpisů nebo ze smluvních ujednání mezi stranami, ledaže by tyto možnosti byly nahrazeny jiným postupem řešení sporů upraveným právním předpisem;

j) obracejí důkazní břemeno v neprospěch spotřebitele“.

16 Článek 3 odst. 2 tohoto nařízení stanoví:

„Toto nařízení společně s relevantními ustanoveními občanského zákoníku zajišťuje provedení směrnice [93/13] do maďarského práva.“

Občanský soudní řád

17 Polgári Törvénykönyvről szóló 1952. évi III. törvény (zákon č. III z roku 1952, občanský zákoník), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „občanský zákoník“), v čl. 164 odst. 1 stanoví:

„Prokázat skutečnosti nezbytné k rozhodnutí ve sporu musí v zásadě ten, kdo má zájem na tom, aby je soud považoval za prokázané.“

Maďarský zákon č. LIII z roku 1994

- 18 Bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII törvény (maďarský zákon č. LIII z roku 1994 o soudním výkonu rozhodnutí), ve znění použitelném ke dni podpisu smlouvy dotčené ve věci v původním řízení (dále jen „zákon o soudním výkonu rozhodnutí“) v článku 10 stanoví:

„Soudní výkon rozhodnutí se nařizuje vydáním exekučního titulu. Exekučními tituly jsou:

[...]

b) dokumenty, jež soud opatřil doložkou vykonatelnosti“.

- 19 Od 1. června 2010 zní toto ustanovení takto:

„Soudní výkon rozhodnutí se nařizuje vydáním exekučního titulu. Exekučními tituly jsou:

[...]

b) dokumenty opatřené doložkou vykonatelnosti soudem nebo notářem“.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 20 Dne 27. října 2008 uzavřela dlužnice s bankou smlouvu o hypotečním úvěru (dále jen „úvěrová smlouva“) ve švýcarských francích (CHF). V této smlouvě se banka zavázala poskytnout částku ve výši 132 848 CHF (přibližně 118 140 eur) na refinancování úvěru. Téhož dne dlužnice nechala sepsat notářský zápis, nadepsaný „jednostranné prohlášení o závazku“, v němž byla obsažena ujednání úvěrové smlouvy.

- 21 Bod I.4 úvěrové smlouvy, jehož obsah je rovněž součástí uvedeného notářského zápisu, zní následovně:

„Smluvní strany prohlašují, že se pro účely řešení jakýchkoli sporů týkajících se vyúčtování nebo uspokojení nároku uplatněného Bankou, určení částky nesplaceného úvěru nebo jiného dluhu vyplývajícího v určitém okamžiku z tohoto zápisu, určení skutečného data vyplacení finančních prostředků a vzniku platební povinnosti, jakož i určení jakékoli jiné skutečnosti nebo informace, jež jsou nezbytné pro účely přímého soudního výkonu rozhodnutí, zavazují považovat za důvěryhodný a nevyvratitelný důkaz průkazný dokument, který bude vyhotoven formou veřejné listiny na základě účtu Dlužníka v Bance a v souladu s rejstříky a účetnictvím vedenými Bankou.

V důsledku toho Smluvní strany podpisem této Smlouvy souhlasí s tím, že v případě nesplacení jistiny nebo souvisejícího příslušenství nebo v případě nesouladu platby s ujednáními smlouvy bude jako doklad o úvěru a příslušenství dlužných k určitému okamžiku odůvodňující nařízení exekuce, jakož i o shora uvedených skutečnostech, sloužit vedle této smlouvy i průkazný dokument vyhotovený formou veřejné listiny na základě účtu Dlužníka v Bance a v souladu s rejstříky a účetnictvím vedenými Bankou.

Pro účely případného exekučního řízení Smluvní strany nebo Dlužník požádají notáře, který tuto smlouvu osvědčil, nebo jinak příslušného notáře, aby na žádost banky na základě účtu Dlužníka v Bance a v souladu s rejstříky a účetnictvím vedenými Bankou konstatoval notářským zápisem výši nesplaceného úvěru a úroků a nákladů, resp. jakéhokoli jiného souvisejícího dluhu vyplývajícího ze shora označeného úvěru, jakož i shora uvedené skutečnosti a údaje; smluvní strany tímto souhlasí, že Banka pro tento účel není povinna zachovávat bankovní tajemství.“

- 22 Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že úvěrová smlouva opravňuje banku k tomu, aby v případě závažného porušení smluvních povinností ze strany dlužnice, jako je nesplnění platební povinnosti, s okamžitou účinností smlouvu ukončila. Veškeré pohledávky z této smlouvy se tím stanou splatnými, a banka tak má nárok na okamžitou úhradu zbývajících dlužných částek.
- 23 Dne 5. ledna 2016 podala dlužnice žalobu u maďarského soudu prvního stupně. Uvedla, že ujednání obsažené v bodě I.4 úvěrové smlouvy a příslušný bod notářského zápisu vyhotoveného při uzavření úvěrové smlouvy je zneužívající, neboť se v tomto ujednání zavázala souhlasit s tím, že banka může jednostranně konstatovat neplnění povinností a její dluh a na základě tohoto notářského zápisu, který má důkazní sílu, neboť je opatřen doložkou vykonatelnosti, přistoupit k přímo k exekuci. Podle dlužnice uvedené ujednání obrací důkazní břemeno v neprospěch spotřebitele, neboť v případě sporu se musí spotřebitel obrátit na soud, aby exekuci zabránil.
- 24 Banka navrhla žalobu zamítnout. Podle banky ujednání dotčené ve věci v původním řízení neumožňuje jednostranně konstatovat, zda dlužnice splnila své povinnosti. Neobrací podle ní důkazní břemeno ani nezbavuje dlužnici možnosti uplatnit své nároky. Maďarské právo podle ní umožňuje i v případě, že výši dluhu dokládá notářský zápis, předložit důkazy v opačném smyslu. Kromě toho i v rámci zjednodušeného exekučního řízení má banka nadále povinnost prokázat výši pohledávky. Uvedené ujednání bance údajně neumožňuje jednostranně určit výši dluhu a prosadit vlastní výklad ujednání úvěrové smlouvy.
- 25 Příslušný maďarský soud prvního stupně žalobu dlužnice zamítl z důvodu, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení není zneužívající, neboť pouze upřesňuje podmínky, jež mají být splněny za účelem doložení dluhu. Pokud jde o exekuci, tento soud konstatoval, že po nařízení exekuce neexistuje způsob jako ověřit, zda dlužnice porušila povinnost. Dlužnice však může učinit prohlášení určené exekutorovi, že povinnosti splnila, a případně podat návrh na zastavení exekuce. V tomto řízení může dlužnice pohledávku popřít.
- 26 Dlužnice se odvolala k předkládajícímu soudu. Zdůraznila, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení může způsobovat nerovnováhu v neprospěch spotřebitele ve smyslu směrnice 93/13, jelikož bance zjednodušuje uplatnění jejích nároků a spotřebiteli ztěžuje obranu.
- 27 Předkládající soud, který připomíná, že podle článku 242 občanského zákoníku musí osoba, která uznala dluh, prokázat, že dluh neexistuje, že se jeho exekuce nelze domoci soudní cestou nebo že je smlouva neplatná, zastává názor, že se tento článek nepoužije na ujednání obsažené v bodě I.4 úvěrové smlouvy. Podle předkládajícího soudu se uvedený bod, který obrací důkazní břemeno, je-li dluh uznán, použije pouze v případě, že je výše dluhu s určitostí vymezena. Tak tomu však podle něj v projednávané věci není.
- 28 Předkládající soud má dále za to, že bod I.4 úvěrové smlouvy má stejné účinky jako článek 242 občanského zákoníku, pokud jde o obrácení důkazního břemene, jelikož v případě sporu nutí dlužnici, aby prokázala, že bance nesvědčí právo, a obrátila se na soud za účelem popření oprávněnosti exekuce či platnosti úvěrové smlouvy. V řízení, jehož cílem je omezení rozsahu či zastavení exekuce, jsou požadavky na lhůty a důkazy přísnější než v běžném občanském soudním řízení. Toto ujednání tedy tím, že vyžaduje, aby byl dluh i bez uznání dlužníkem doložen veřejnou listinou s důkazní silou na základě údajů z účetnictví banky, způsobuje nerovnováhu v neprospěch spotřebitele.
- 29 Předkládající soud má pochybnosti o tom, zda se na uvedené ujednání vztahuje bod 1 písm. m) a q) přílohy směrnice 93/13, jakož i o tom, jakým způsobem má posoudit, zda je takové ujednání zneužívající. V tomto ohledu poznamenává, že uvedená příloha byla do maďarského práva provedena a ujednání uvedená v čl. 1 odst. 1 nařízení vlády jsou automaticky považována za zneužívající.

- 30 Tento soud uvádí, že podle článku 8 směrnice 93/13 mohou členské státy přijmout přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele. Vnitrostátní zákonodárce tedy může prohlásit, že jsou ujednání uvedená v čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 přílohy této směrnice automaticky zneužívající.
- 31 Pokud jde o to, zda se na takové ujednání, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení, vztahuje bod 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13, předkládající soud uvádí, že maďarské znění tohoto ustanovení mluví na ujednání „jejichž cílem nebo účinkem je [...]“, zatímco jiná znění uvedeného ustanovení jako německé, polské, české a slovinské hovoří o ujednáních „jejichž předmětem nebo účinkem je [...]“. Na základě posledně uvedených jazykových znění je podle něj třeba mít za to, že cílem úvěrové instituce, která vložila toto ujednání do dotčené smlouvy, bylo obrátit důkazní břemeno.
- 32 V tomto ohledu si tento soud klade otázku, zda je třeba vykládat čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice v tom smyslu, že se vztahuje na ujednání, jehož předmětem je obrácení důkazního břemene, aby v případě závažného porušení povinnosti ze strany spotřebitele mohlo být přistoupeno ke zjednodušenému exekučnímu řízení, ačkoli toto zjednodušené exekuční řízení může rovněž vycházet z vnitrostátní právní úpravy i bez uvedeného smluvního ujednání.
- 33 Podle předkládajícího soudu sice ujednání dotčené ve věci v původním řízení odráží maďarským zákonem upravenou exekuci na základě notářského zápisu, avšak toto ujednání by mohlo být zneužívající v tom smyslu, že bance umožňuje konstatovat vyšší dlužné částky, čímž vylučuje spravedlivé a poctivé vyjednávání s dlužníkem a nutí ji jít cestou nákladného soudního řízení. Případné důsledky uvedeného ujednání v případě sporu konečně nejsou pro průměrného spotřebitele při uzavírání smlouvy zcela srozumitelné.
- 34 Předkládající soud uvádí, že situace obdobná situaci dotčené ve věci v původním řízení vedla k vydání rozsudku ze dne 1. října 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637). Maďarské soudy však tento rozsudek aplikovaly rozdílně u takových ujednání, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení.
- 35 Předkládající soud uvádí, že podle Kúria (Nejvyšší soud, Maďarsko) může dlužník podle článku 369 občanského zákoníku v případě, že je veřejná listina opatřena doložkou vykonatelnosti, popřít dluh jen návrhem na zastavení či omezení rozsahu exekuce. Stejný výsledek však má právní úprava notářských veřejných listin a doložek vykonatelnosti. Ujednání obdobná ujednání, o které se jedná ve věci v původním řízení, tedy nemají vliv na právní postavení spotřebitele a v tomto ohledu mu nejsou na újmu. To, že podle čl. 164 odst. 1 občanského soudního řádu nese důkazní břemeno spotřebitel, je totiž znakem řízení probíhajících na základě návrhu na zastavení či omezení rozsahu exekuce, takže notářská veřejná listina důkazní břemeno neobrací k tíži spotřebitele.
- 36 Nicméně jiné soudy než Kúria (Nejvyšší soud) údajně rozhodly, že takové ujednání důkazní břemeno v neprospěch spotřebitele obrátit může.
- 37 Předkládající soud dále uvádí, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení lze považovat za ujednání ve smyslu bodu 1 písm. m) přílohy směrnice 93/13, jehož předmětem či účinkem je přiznat podnikateli právo určit, zda je dodaná věc nebo poskytnutá služba v souladu se smluvními ujednáními, nebo mu dát výlučné právo k výkladu všech smluvních ujednání.

38 Za těchto podmínek se Fővárosi Ítéltábla (odvolací soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být bod 1 písm. q) přílohy směrnice [93/13] vykládán v tom smyslu, že coby kogentní unijní právní norma obecně a způsobem, v důsledku kterého je další posuzování nadbytečné, zakazuje věřiteli nutit dlužníka v postavení spotřebitele ke smluvnímu ustanovení ve formě obecného, respektive individuálně nesjednaného ujednání, jehož předmětem nebo účinkem je obrácení důkazního břemene?
- 2) V případě, že na základě bodu 1 písm. q) přílohy směrnice [93/13] bude nutné posuzovat předmět nebo účinek smluvního ujednání, je třeba mít za to, že výkonu práv spotřebitelů brání takové smluvní ujednání,
- podle kterého může dlužník v postavení spotřebitele důvodně předpokládat, že musí splnit smlouvu v celém rozsahu, včetně všech jejích ujednání, způsobem a v rozsahu požadovaných věřitelem, a to i tehdy, když je tento dlužník přesvědčen o tom, že plnění požadované věřitelem je částečně nebo zcela nevymahatelné, nebo
 - jehož účinek spočívá v omezení nebo vyloučení přístupu spotřebitele ke způsobu řešení sporů založeného na poctivém vyjednávání, protože věřiteli postačí poukázat na toto smluvní ujednání, aby byl spor považován za urovnaný?
- 3) V případě nutnosti rozhodnout o zneužívající povaze smluvních ujednání uvedených v příloze směrnice [93/13] z hlediska kritérií stanovených v čl. 3 odst. 1 této směrnice, je takové smluvní ujednání, které má vliv na rozhodování spotřebitele o plnění smlouvy, o řešení sporů s věřitelem soudní nebo mimosoudní cestou nebo o vykonání práv, v souladu s požadavkem stanoveným v článku 5 téže směrnice, aby ujednání bylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, když navzdory tomu, že je gramaticky jasné, vyvolává právní účinky, jež lze určit jen výkladem vnitrostátních právních předpisů, k nimž v okamžiku uzavření smlouvy neexistovala jednotná soudní rozhodovací praxe a taková praxe se nevyvinula ani v následujících letech?
- 4) Musí být bod 1 písm. m) přílohy směrnice [93/13] vykládán v tom smyslu, že smluvní ujednání, které nebylo sjednáno individuálně, může být zneužívající i tehdy, když straně, která uzavírá smlouvu se spotřebitelem, poskytuje právo jednostranně určit, zda je plnění spotřebitele v souladu se smlouvou, a když spotřebitel uzná, že je jím vázán, dokonce ještě dříve, než kterákoli ze smluvních stran poskytne jakékoli plnění?“

K předběžným otázkám

K přípustnosti otázek

39 Banka namítá, že položené otázky jsou nepřipustné, jelikož jsou v podstatě hypotetické. Pokud jde o první dvě otázky, banka tvrdí, že předkládající soud vychází z mylného předpokladu, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení přenáší důkazní břemeno na spotřebitele. Toto ujednání dále podle ní nemůže zabránit spotřebiteli v podání žaloby či jiného právního prostředku nápravy. Bod 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 se tedy podle ní ve věci v původním řízení nepoužije. Pokud jde o třetí otázku, banka tvrdí, že judikatura týkající se takových ujednání, jako je ujednání dotčené ve věci v původním řízení, byla v době uzavření úvěrové smlouvy jednotná, přičemž Kúria (Nejvyšší soud) několikrát rozhodl, že taková ujednání nemění práva či povinnosti spotřebitele ve srovnání s použitelnými předpisy vnitrostátního práva. Pokud jde konečně o čtvrtou otázku, banka tvrdí, že bod 1 písm. m)

přílohy směrnice 93/13 se na ujednání dotčené ve věci v původním řízení nevztahuje, jelikož podnikatele neopravňuje k tomu, aby určoval, zda je spotřebitelovo plnění v souladu s ujednáními úvěrové smlouvy.

- 40 V tomto ohledu je třeba nejprve připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že na otázky týkající se výkladu unijního práva položené vnitrostátním soudem v právním a skutkovém rámci, který tento soud vymezí v rámci své odpovědnosti a jehož správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat, se vztahuje domněnka relevance. Odmítnutí ze strany Soudního dvora rozhodnout o žádosti podané vnitrostátním soudem je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém, nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (rozsudek ze dne 20. září 2018, OTP Bank a OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, bod 37 a citovaná judikatura).
- 41 V tomto ohledu, jak rovněž uvedl generální advokát v bodě 37 svého stanoviska, ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce zjevně nevyplyvá, že případy popsané předkládajícím soudem neodpovídají situaci dotčené ve věci v původním řízení.
- 42 Dále je třeba uvést, že v řízení podle článku 267 SFEU založeném na jasné dělbě činností mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem, spadá posouzení skutkových okolností věci do pravomoci vnitrostátního soudu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. února 2019, Associação Peço a Palavra a další, C-563/17, EU:C:2019:144, bod 36 a citovaná judikatura). V tomto případě tedy přísluší pouze předkládajícímu soudu, aby posoudil význam a rozsah ujednání dotčeného ve věci v původním řízení.
- 43 Z toho vyplývá, že položené otázky jsou přípustné.

K první otázce

- 44 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice vykládán v tom smyslu, že za zneužívající obecně a bez dalšího zkoumání považuje smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno a jehož předmětem či účinkem je přenést důkazní břemeno na spotřebitele.
- 45 Ze znění čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 vyplývá, že příloha této směrnice obsahuje demonstrativní výčet ujednání, které lze považovat za zneužívající. Je pravda, že příloha směrnice 93/13 představuje, jak již Soudní dvůr rozhodl, zásadní prvek, na kterém může příslušný soud založit posouzení zneužívajícího charakteru ujednání (v tomto smyslu viz usnesení ze dne 3. dubna 2014, Sebestyén, C-342/13, EU:C:2014:1857, bod 32 a citovaná judikatura). Ujednání, které je součástí uvedeného výčtu, však nemusí být nutně považováno za zneužívající, a naopak ujednání, které jeho součástí není, může být přesto shledáno zneužívajícím (viz rozsudek ze dne 7. května 2002, Komise v. Švédsko, C-478/99, EU:C:2002:281, bod 20).
- 46 Z toho vyplývá, že vnitrostátní soud musí u smluvního ujednání ověřit na základě čl. 3 odst. 1 a 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice, zda toto ujednání způsobuje v rozporu s požadavkem poctivosti významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.
- 47 Podle článku 8 směrnice 93/13 však mohou členské státy přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele. Členské státy tak mají v zásadě volnost rozšířit ochranu poskytovanou článkem 3 odst. 1 a 3 této směrnice ve spojení s bodem 1 přílohy uvedené směrnice tím, že za zneužívající obecně prohlásí ujednání uvedená v tomto bodě, a další zkoumání podle kritérií uvedených v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 není nutné.

- 48 Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, což však musí ověřit předkládající soud, že podle maďarského práva jsou ujednání popsaná v bodě 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 skutečně považována za zneužívající bez dalšího zkoumání. Je-li tomu tak, předkládající soud musí dále určit, zda se na ujednání dotčené ve věci v původním vztahuje čl. 1 odst. 1 písm. j) vládního nařízení.
- 49 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že za zneužívající bez dalšího zkoumání obecně neoznačuje smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno a jehož předmětem či účinkem je přenést důkazní břemeno na spotřebitele.

K druhé otázce

- 50 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice vykládán v tom smyslu, že se vztahuje na ujednání, jehož předmětem nebo účinkem je to, že se spotřebitel může oprávněně domnívat, že musí splnit všechny své smluvní povinnosti, i když podle jeho názoru některá plnění nejsou splatná, a že brání spotřebiteli v tom, aby podal žalobu či použil jiný právní prostředek nápravy v případě, kdy zbývající dlužnou částku ze smlouvy dokládá notářský zápis s důkazní silou umožňující věřiteli ukončit spor.
- 51 Ze znění bodu 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 vyplývá, že se tento bod týká ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je vyloučit nebo omezit právo spotřebitele podat žalobu nebo použít jiný právní prostředek nápravy.
- 52 V otázce ujednání, na která se může vztahovat bod 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 ve spojení s čl. 3 odst. 1 téže směrnice, již Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní soud musí posoudit, zda a případně do jaké míry se dotyčné ujednání odchyluje od právní úpravy, která by se použila v případě neexistence dohody stran, a vzhledem k procesním prostředkům, které má spotřebitel k dispozici, tak spotřebiteli znesnadňuje přístup k soudní ochraně a výkon jeho práva na účinnou procesní obranu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, bod 75).
- 53 Z toho vyplývá, že ujednání, které nemůže právní postavení spotřebitele zhoršit ve srovnání s postavením, jaké by měl podle platné vnitrostátní právní úpravy, nespadá pod bod 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 ve spojení s čl. 3 odst. 1 této směrnice. Bod 1 písm. q) této přílohy se tedy týká ujednání s objektivně zjistitelnými právními následky. Na tomto závěru nic nemění to, že vložení takového ujednání do smlouvy může ve spotřebiteli vyvolat dojem, že jsou právní prostředky nápravy omezeny, a že proto musí splnit všechny povinnosti obsažené ve smlouvě, jelikož dotčené ujednání nezasahuje do jeho právního postavení z hlediska použitelné vnitrostátní právní úpravy.
- 54 Ujednání dotčené ve věci v původním řízení v tomto případě podle předkládajícího soudu reflektuje možnost věřitele stanovenou maďarskou právní úpravou, a sice aby v případě závažného porušení smluvních povinností ze strany spotřebitele přistoupil k exekuci nezaplacené částky, kterou mu spotřebitel dluží, na základě notářského zápisu opatřeného doložkou vykonatelnosti. Tento soud rovněž uvádí, že dlužník může podat návrh na zastavení či omezení rozsahu exekuce.
- 55 Pokud jde o toto zjednodušené exekuční řízení, v bodě 60 rozsudku ze dne 1. října 2015, ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637), bylo uvedeno, že spotřebitel může podat na základě čl. 209/A odst. 1 občanského zákoníku žalobu, kterou napadne platnost smlouvy, a dále dát podnět k zastavení nebo omezení rozsahu exekuce na základě článku 369 občanského soudního řádu. V rámci posledně uvedeného řízení se spotřebitel může podle článku 370 občanského soudního řádu domáhat odkladu exekuce plnění ze smlouvy.

- 56 Za těchto podmínek se jeví, což však musí ověřit předkládající soud, že ujednání dotčené ve věci v původním řízení nemění právní postavení spotřebitele, neboť mu nebrání v podání žaloby či právních prostředků nápravy ve smyslu bodu 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 ani mu to neznemožňuje.
- 57 Naopak ujednání, které věřiteli umožňuje ukončit veškeré spory jednostranně tak, že je dlužná částka určena na základě účetnictví banky v notářském zápise, který může notář opatřit doložkou vykonatelnosti, pod bod 1 písm. q) přílohy směrnice 93/13 spadat mohou. Takové ujednání totiž dává podnikateli právo vyřešit s konečnou platností případný spor týkající se smluvních povinností, čímž zbavuje spotřebitele práva podat žalobu nebo použít jiný právní prostředek ve smyslu uvedeného ustanovení či mu v tom brání.
- 58 Jak však bylo uvedeno v bodě 54 tohoto rozsudku, ujednání dotčené ve věci v původním řízení podle všeho nebrání podání žaloby či právních prostředků nápravy s ohledem na použitelné maďarské procesněprávní předpisy, což však musí ověřit předkládající soud.
- 59 V této souvislosti je třeba připomenout, že Soudní dvůr již rozhodl, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání vnitrostátním právním předpisům, které umožňují notáři, který vyhotovil při dodržení formálních náležitostí veřejnou listinu týkající se smlouvy mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, připojit k uvedené listině doložku vykonatelnosti nebo odmítnout její zrušení, aniž by v jednom či druhém stadiu došlo k přezkumu zneužívající povahy smluvních ujednání, avšak procesněprávní úprava prostředků nápravy ve vnitrostátním právu musí spotřebiteli za okolností dané věci zaručovat účinnou soudní ochranu, což musí ověřit předkládající soud (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 1. října 2015, ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, body 64 a 65).
- 60 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že se na jedné straně nevztahuje na ujednání, jehož předmětem nebo účinkem je to, že se spotřebitel může oprávněně domnívat, že musí splnit všechny své smluvní povinnosti, i když podle jeho názoru některá plnění nejsou splatná, jestliže toto ujednání nemění právní postavení spotřebitele s ohledem na použitelné vnitrostátní právní předpisy, a na druhé straně, že se vztahuje na ujednání, jehož předmětem nebo účinkem je, že brání spotřebiteli v podání žaloby či právních prostředků nápravy v případě, že je zbývajících dlužná částka určena v notářském zápise s důkazní silou, což věřiteli dává možnost jednostranně a s konečnou platností ukončit spor.

K třetí otázce

- 61 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 5 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že toto ustanovení vyžaduje, aby podnikatel poskytl doplňující informace k ujednání, které je sepsáno jasným jazykem, ale jehož právní účinky lze zjistit pouze výkladem ustanovení vnitrostátního práva, které není v judikatuře vykládáno jednotně.
- 62 Nejprve je třeba připomenout, že podle judikatury Soudního dvora požadavek na jasnost smluvních ujednání připomenutý konkrétně v článku 5 směrnice 93/13 vyžaduje nejen to, aby dotyčné ujednání bylo pro spotřebitele srozumitelné po jazykové stránce, ale rovněž aby spotřebiteli umožnilo posoudit na základě přesných a srozumitelných kritérií hospodářské důsledky, které z něj pro něho vyplývají (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, bod 75, a ze dne 9. července 2015, Bucura, C-348/14, nezveřejněný, EU:C:2015:447, bod 55).

- 63 Tato judikatura v podstatě vyžaduje, aby byl mechanismus pro vyčíslení dluhu a částky, kterou má spotřebitel zaplatit, transparentní a srozumitelný a aby podnikatel případně poskytl za tímto účelem potřebné doplňující informace (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 20. září 2017, *Andriuc a další*, C-186/16, EU:C:2017:703, bod 51).
- 64 Pokud jde o požadavek na transparentnost hospodářských důsledků vyplývajících ze smlouvy pro spotřebitele, Soudní dvůr rozhodl, že pokud jsou některé aspekty způsobu změny nákladů souvisejících se službami, které mají být poskytnuty, stanoveny závaznými právními nebo prováděcími ustanoveními ve smyslu čl. 1 odst. 2 směrnice 93/13, nebo uvedená ustanovení stanoví ve prospěch spotřebitele právo od smlouvy odstoupit, je zásadní, aby uvedený spotřebitel byl poskytovatelem informován o uvedených ustanoveních (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. dubna 2012, *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, bod 29).
- 65 Soudní dvůr dále v jiném kontextu stran ujednání, podle něhož se použije právo státu sídla prodávajícího, rozhodl, že prodávající má v zásadě povinnost informovat spotřebitele o takových kogentních ustanoveních, jako je čl. 6 odst. 2 Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6), podle něhož nemůže volba práva rozhodného spotřebitele zbavit ochrany, kterou mu poskytují ustanovení právního řádu, od nichž se nelze smluvně odchýlit, a jež by se v případě neexistence volby práva jinak použila (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 28. července 2016, *Verein für Konsumenteninformation*, C-191/15, EU:C:2016:612, bod 69).
- 66 Z judikatury citované v bodech 64 a 65 tohoto rozsudku však nevyplývá, že by podnikatel měl povinnost informovat spotřebitele před uzavřením smlouvy o obecné procesněprávní úpravě státu jeho bydliště, jako je úprava rozložení důkazního břemene a s ní spojená judikatura.
- 67 Ve věci dotčené v původním řízení se konkrétně nejedná o ujednání o volbě práva členského státu, ve kterém má podnikatel sídlo, zatímco spotřebitel má bydliště v jiném členském státě. V takové situaci ze směrnice 93/13 vyplývá, jak potvrzuje zejména pátý bod jejího odůvodnění, že unijní normotvůrce předpokládá, že spotřebitel nezná právní pravidla, která v jiných členských státech platí pro smlouvy o prodeji zboží nebo poskytování služeb.
- 68 Na rozdíl od věcí, v nichž byly vydány rozsudky uvedené v bodech 64 a 65 tohoto rozsudku, se věc dotčená v původním řízení netýká povinnosti podnikatele informovat spotřebitele o existenci kogentních ustanovení mezinárodního práva soukromého. Netýká se ani povinnosti podnikatele informovat spotřebitele o kogentních ustanoveních, na základě kterých se částka, kterou má spotřebitel zaplatit, může lišit, a které mají z tohoto důvodu přímý dopad na hospodářské důsledky vyplývající ze smlouvy pro spotřebitele. Ve věci v původním řízení se naproti tomu jedná o to, aby byl spotřebitel informován o existenci obecné procesněprávní úpravy rozložení důkazního břemene, jakož i o tom, jak ji vykládaly soudy k datu uzavření smlouvy.
- 69 Za takových okolností by uložení podnikateli povinnosti informovat spotřebitele o existenci obecné procesněprávní úpravy a související judikatuře šlo nad rámec toho, co lze od podnikatele důvodně očekávat v rámci požadavku na transparentnost.
- 70 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že článek 5 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že toto ustanovení nevyžaduje, aby podnikatel poskytl doplňující informace k ujednání, které je sepsáno jasným jazykem, ale jehož právní účinky lze zjistit pouze výkladem ustanovení vnitrostátního práva, které není v judikatuře vykládáno jednotně.

Ke čtvrté otázce

- 71 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. m) přílohy této směrnice vykládán v tom smyslu, že se vztahuje na smluvní ujednání, které umožňuje podnikateli, aby jednostranně určil, zda bylo plnění ze strany spotřebitele poskytnuto v souladu se smlouvou.
- 72 Bod 1 písm. m) přílohy směrnice 93/13 se týká ujednání, jejichž předmětem nebo účinkem je poskytnout prodávajícímu nebo poskytovateli právo určovat mimo jiné, zda je dodané zboží nebo poskytnutá služba v souladu se smlouvou, nebo výlučné právo vykládat kterékoli smluvní ujednání.
- 73 Vzhledem k tomu, že podnikatel v zásadě jedná jako prodávající nebo poskytovatel služeb, musí být toto ustanovení považováno za ustanovení týkající se ujednání, která podnikateli v případě, že má spotřebitel vůči dodané věci nebo poskytnuté službě námitky, umožňují jednostranně určit, zda bylo jeho vlastní plnění v souladu se smlouvou.
- 74 Je totiž nesporné, že bod 1 písm. m) přílohy směrnice 93/13 nehovoří o povinnostech spotřebitele vyplývajících ze smlouvy, ale pouze o povinnostech podnikatele. Toto ustanovení se tedy netýká ujednání, která podnikatele opravňují k tomu, aby jednostranně určil, zda k plnění spotřebitele spočívajícímu v umoření dluhu a zaplacení příslušných nákladů došlo v souladu se smlouvou.
- 75 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na čtvrtou otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. m) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje na smluvní ujednání, které umožňuje podnikateli, aby jednostranně určil, zda bylo plnění ze strany spotřebitele poskytnuto v souladu se smlouvou.

K nákladům řízení

- 76 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 3 odst. 3 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že za zneužívající bez dalšího zkoumání obecně neoznačuje smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno a jehož předmětem či účinkem je přenést důkazní břemeno na spotřebitele.
- 2) Článek 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. q) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že se na jedné straně nevztahuje na ujednání, jehož předmětem nebo účinkem je to, že se spotřebitel může oprávněně domnívat, že musí splnit všechny své smluvní povinnosti, i když podle jeho názoru některá plnění nejsou splatná, jestliže toto ujednání nemění právní postavení spotřebitele s ohledem na použitelné vnitrostátní právní předpisy, a na druhé straně, že se vztahuje na ujednání, jehož předmětem nebo účinkem je, že brání spotřebiteli v podání žaloby či právních prostředků nápravy v případě, že je zbývajícím dlužná částka určena v notářském zápise s důkazní silou, což věřiteli dává možnost jednostranně a s konečnou platností ukončit spor.

- 3) Článek 5 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že ustanovení nevyžaduje, aby podnikatel poskytl doplňující informace k ujednání, které je sepsáno jasným jazykem, ale jehož právní účinky lze zjistit pouze výkladem ustanovení vnitrostátního práva, které není v judikatuře vykládáno jednotně.
- 4) Článek 3 odst. 3 směrnice 93/13 ve spojení s bodem 1 písm. m) přílohy této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že se nevztahuje na smluvní ujednání, které umožňuje podnikateli, aby jednostranně určil, zda bylo plnění ze strany spotřebitele poskytnuto v souladu se smlouvou.

Podpisy.